

Katja Pulkkinen matkusti leirintä-alueella vietetyn talven jälkeen työnhakuun Italiaan. "Toivon, että kodittomuuteni vielä joskus päättyisi ja että voisin työllistyä vaikka etätöiden kautta."

Roberto Marchisella

”Sairastuneiden vähättely on lopetettava”

Homepakolainen elää ulkona ja yöpyy teltassa

■ Kasvava joukko suomalaisia sairastuu vakavasti epäterveellisestä sisäilmasta. Työterveyslaitoksen pääjohtajan Harri Vainion ja professori Ville Valtosen mielestä on korkea aika lopettaa sairastuneiden vähättely ja aloittaa laaja-alainen yhteistyö ennen kuin ongelma riistäytyy käsistä.

Leena Laitinen

”Kolmisen vuotta sitten sairastuin masstiiviseen oireyhtymään. Sen jälkeen en ole löytänyt asuntoa, jossa olisin sietänyt olla.”

Näin kertoo Homepakolaiset ry:n puheenjohtaja **Katja Pulkkinen**, joka on nukkunut parin viime vuoden ajan enimäkseen teltassa ja parvekkeilla. Kosteusvauriomikrobien tuottamille toksineille pahasti herkistyneiden on hänen mukaansa erittäin vaikea löytää rakennusta, jossa voisi asua tai työskennellä.

”Olin jo aiemmin altistunut kosteusvaurioille toisessa asunnossa ja yliopistossa, mutta en osannut yhdistää oireita sisäilmaan. Luulin, että homeongelmista tulisi yskää, nuhaa ja keuhko-oireita. Tajusin yhteyden kun jututin naapureita, joilla oli samankaltaisia oireita.”

Pulkkiselle tulee sisätiloissa nivelkipuja, kuumetta, verenvuotoja, tunnottomuuksia, huimausta, pahoinvointia ja sydänoireita – muun muassa.

”Oireet ovat usein vammauttavan voimakkaita. Niitä aiheuttavat myös tavalliset rakennusmateriaalit ja -kemikaalit, kuten muovimatot ja liimat. Helmikuun pakkasilla yritin yöpyä sisätiloissa, mutta oireet pahenivat ja aloin saada tajuttomuuskohtauksia.”

Katja Pulkkinen oli sairastuessaan 31-vuotias ja perustamassa yritystä. Sopivaa asuntoa etsiessään hän vaihtoi paikkakuntaa ja haki uusia töitä. Viimeisestä työpaikastaan kaupungin kotihoidossa hänen oli pakko luopua puolisen toista vuotta sitten.

”Pystyisin edelleen tekemään töitä, jos löytäisin työskentelytilan, jossa ei ole altisteita. Virallisesti olen terve, koska

keuhko-oireita ei ole. Muita oireita lääkärit eivät tutki eivätkä diagnosoi.”

Parhaillaan Pulkkinen on hakemassa töitä Italiassa, jossa oireilu helpottuu.

”Ulkona on lämpimämpi nukkua, ja olen pystynyt olemaan osan öistä myös sisällä. Täällä puuttuu jokin altiste, joka Suomessa estää sisätiloissa yöpymisen.”

Uusi sukupolvi altistuu päiväkodeissa

Pulkkinen tarina on karu mutta ei ainutlaatuinen. Epäterveellisestä sisäilmasta vakavasti sairastuneiden määrää ei tiedetä, koska potilaat jäävät yleensä ilman diagnoosia. Joukko kuitenkin kasvaa koko ajan.

Työterveyslaitoksen mukaan yli miljoona suomalaista altistuu työssään pölyille, kaasuille tai kemiallisille aineille.

”En keksi turvattomampaa tilaa kuin työpaikan menettäminen, asunnon menettäminen, terveyden menettäminen, voimavarojen loppuminen... tämä kaikki ilman oikeaa diagnoosia ja hoitoa. Siihen tilanteeseen lääkärin naurahtava kommentti mielenvikaisuudesta vetää melko hiljaiseksi.”

Lisää altistumista tapahtuu sisäilmaongelmaisissa päiväkodeissa, oppilaitoksissa, kodeissa ja vapaa-ajan asunnoissa.

Rakennusten sisäilmaongelmat ovat hankalia ja kalliita korjata. Kosteus- ja hometalkoiden kyselyn mukaan joka viides kunta pystyy hoitamaan vain välittömintä korjausta vaativat sisäilmahaitat, ja tilanne on huononemassa. Ympäristöministeriön ja Kuntaliiton arvioiden mu-

Homepakolaiset ry

- Perustettu 2011 sisäilmasta vakavasti sairastuneiden etujärjestöksi.
- Tekee kuntalaisaloitteita, vetoumuksia, muistutuksia ja kanteleita.
- Kontaktoi päättäjiä ja viranomaisia epäkohtien poistamiseksi ja hätämajoituksen järjestämiseksi.
- Lisätietoja: homepakolaiset.fi.

kaan välitöntä korjaustarvetta on 1 300 koulussa ja parissatuhannessa hoitoalan rakennuksessa.

Pientä valoa tilanteeseen tuo se, että hallitus on esittänyt tänä vuonna alkaaviin oppilaitosten ja hoitoalan rakennusten korjaushankkeisiin yhteensä 30 miljoonaa euroa. Jos eduskunta hyväksyy esityksen, avustukset käytetään ensisijaisesti kosteus- ja homeongelmaisten rakennusten korjaamiseen.

HUSin infektio- ja sisätauti-erikoislääkäriin virasta eläkkeelle siirtynyt professori **Ville Valtonen** pitää tilannetta vakavana.

”Kosteusvauriosairauksiin liittyy homeiden aiheuttamien allergisten ja toksisten reaktioiden lisäksi monikemikaalilyliherkkyys. Herkistymisen voi invalisoida potilaan ja aiheuttaa kroonisia sairauksia, kuten keuhkosairauksia sekä reumaattisia ja neurologisia oireyhtymiä.”

”Potilaiden määrä todennäköisesti kasvaa tulevaisuudessa, koska uusi sukupolvi altistuu parhaillaan homeille päiväkodeissa ja kouluissa. Heidän ongelmansa

» » »

Kursivoidut lainaukset ovat poimintoja Homepakolaiset ry:n nettisivuilta.

”Rysähdin yhteiskunnan menestyneimmistä osasta kodittomaksi. Yhteiskuntakin menetti korkeasti koulutetun veronmaksajan lähes 30 vuoden työpäloksen.”

puhkeavat ehkä 5–10 vuoden kuluttua.”

Työterveyslaitoksen pääjohtaja **Harri Vainio** on havainnut saman suuntauksen.

”Monioireiset potilaat ovat kasvava ryhmä omalla poliklinikallamme, jossa tutkimme työssä altistuneita. Samat ihmiset voivat olla herkistyneitä homeille, tuoksuille ja kemikaaleille, osa myös sähkölle.”

Vainio peräänkuuluttaa laaja-alaista yhteistyötä jotta ongelma ei karkaisi kärsistä.

”Työhön tarvitaan työ- ja ympäristöterveyden tuntijoita, biolääketieteilijöitä ja immuunivasteen osaajia, neurotieteilijöitä ja altistumisen ymmärtäjiä. Samaan aikaan on huolehdittava sairastuneiden sosiaali- ja oikeusturvasta.”

Sairastunut tipahtaa suojaverkkojen ulkopuolelle

Ajatus etujärjestön tarpeesta syntyi, kun sairastuneet totesivat joutuneensa kaikkien suojaverkkojen ulkopuolelle.

Jos sairautta ei diagnosoida, potilas putoaa sosiaaliturvan piiristä ja päätyy yleensä työttömyyskortistoon, vaikka sairastuminen olisi seurausta työssä altistumisesta. Virallisesti terve ei voi saada työkyvyttömyyseläkettä, ja työttömyyskorvaus voi katketa, jos kieltäytyy tarjotuista töistä tai koulutuksista ilman todistettua terveydellistä syytä.

Homepakolaiset ry:n nettisivuilta löytyy tapauskertomuksia, joissa viranomaiset, lääkärit, vakuutusyhtiöt ja Kansaneläkelaitos esiintyvät vähemmän mairittelevassa valossa. Myös Katja Pulkkinen on kokenut lääkärin vähättelevän oireitaan.

”Oirekuvani on samanlainen kuin niillä Persianlahden sotilailta, jotka altistuiivat biologisille aseille. Elimistöni IgE-arvo oli 920, kun viitearvo on sata.”

”Lääkäri sivuutti tuloksen ja ehdotti psykiatrista hoitoa. Minulle on väläytelty jopa pakkohoitoa, vaikka olen vain yrittänyt kertoa oireistani.”

”On väärin, jos näin on käynyt”, Ville Valtonen sanoo. ”Immuglobuliini E -taso kertoo yleisesti allergiataipumuksesta, ei siitä, mille potilas spesifisesti on allergisoitunut. Mutta näin korkean arvon ja potilaan huolellisen kuuntelun olisi pitänyt johtaa lääkäri oikeaan suuntaan.”

Valtosen mielestä lääkärin asenteissa on korjaamisen varaa.

”Kautta historian uusien tuntemattomien sairauksien oireiden syyksi on epäilty psyykkisiä tekijöitä. Kun valmistuin lääkäriksi vuonna 1969, mahahaavapotilaita lähetettiin usein psykiatrilta. Vasta helikobakteerin löytyminen ohjasi lääkärin ajatukset oikeille raiteille.”

Harri Vainio pitää tärkeänä, että potilaan oireita ei vähätellä.

”Vaikka emme vielä ymmärrä, mitä oireyhtymän taustalla on, eikä parantavaa hoitoa ole toistaiseksi olemassa, voimme helpottaa potilaiden tilannetta kun otamme heidät todesta.”

Kehitteillä oleva testi voi helpottaa diagnosointia

Pääjohtaja Vainio ehdottaa ensiavuksi virallista diagnoosiluokitusta monioireisille yliherkistyneille.

”Esimerkiksi Ruotsissa käytetään diagnoosia, jonka koodinnumero tarkoittaa ’muuta yleistä oiretta tai sairauden merkkiä’. Tällöin oireyhtymä saa ainakin oireenmukaisen diagnoosinumeron.”

Kosteusvauriosairauksille ei vielä ole hyviä diagnostisia testejä.

”Muutama vuosi sitten tutkitut homevasta-aineiden määritykset osoittautuivat vesiperäksi”, Ville Valtonen kertoo. ”Todettiin kyllä, että suuri osa väestöstä oli altistunut, mutta korkeat vasta-ainetasot eivät korreloineet oireiden kanssa – osa altistuneista oireili, osa ei.”

”Nyt tutkimuskohteena on homesienten seinämissä esiintyvä beeta-glukaani, jota vastaan syntyy immuunivastetta voidaan mitata elimistöstä. Ehkä jo parin vuoden kuluttua käytössä on diagnostinen testi.”

Varhainen diagnostiikka

noosi olisi Katja Pulkkinen mielestä ratkaisevan tärkeä.

”Tästä sairaudesta ei voi parantua, mutta paheneminen estyy, jos oireet tunnistetaan ja lisäaltistuminen estetään ajoissa.”

Vainion mukaan syy-seuraussuhteet ovat kemikalisoituneessa ympäristössä entistä monimutkaisempia selvitettäviä.

”Aiemmin oli tyypillisesti yksi altiste, esimerkiksi elohopea tai rikkihiihi, joka aiheutti oireilun. Yhteyden havaitseminen ei ollut niin vaikeaa kuin nykyisin, kun mahdollisten altisteiden kirjo on laaja.”

Ongelmien taustalla vaikuttaa sekä Vainion että Valtosen mielestä rakenta-

”Entä jos joudun sairaalaan? Jos en voi olla homeisissa tiloissa hoidossa, joudunko pakkohoitoon? Pysynkö hengissä tässä terveydenhuoltojärjestelmässä?”

misen keho taso ja rakennusmateriaalien monimutkaistuminen.

”Uudet materiaalit, energiatehokkuus, grynderit”, Vainio listaa. ”Sata vuotta sitten Suomessa osattiin terveellinen rakentaminen, sen jälkeen taito on hiipunut.”

”Tasakattoiset rakennukset voivat vuotaa jo kymmenen vuoden kuluttua valmistumisestaan. Niiden lämpöeristeet kostuvat jo rakennusaikana, mikä luo hyvät kasvuolosuhteet homeille ja muille kosteusvauriomikrobeille”, Valtonen sanoo.

”Homeet nakertavat erilaisia rakennusmateriaaleja ja aiheuttavat vaarallisten aineiden haihtumista ilmaan.”

Kemianteollisuus upottaa valtavia summia EU:n ke-

”Yliherkkyysongelmien voittamiseen tarvitaan pitkäjänteistä tutkimusta sairauksien syntymekanismeista sekä ehkäisy- ja hoitokeinoista”, sanoo Harri Vainio.

Työterveyslaitos

Herkistynyt hajuaisti varoittaa vaarasta

Altistumista epäterveelliselle ilmalle on vaikea välttää. Onko keinoa estää sairastumista?

”Terveellä on vaaran merkki, jos hänen hajuaistinsa herkistyy homeille tai jos monet kemikaalit, kuten hajuvädit tai maalit, tuntuvat ärsyttäviltä. Herkistynyt hajuaisti on luonnon puolustusmekanismi, jota kannattaa uskoa”, professori **Ville Valtonen** sanoo.

”Ei pidä myöskään oleskella rakennuksissa, joissa saa silmien ärsytys- ja hengitystieoireita ja toistuvia hengitystieinfektioita.”

Kaikille kosteusvaurio- ja homepotilaille ei kehity herkistynyttä hajuaistia. **Katja Pulkkinen** korostaa, että sairaat rakennukset voivat aiheuttaa muutakin kuin hengitystieoirei-

ta, esimerkiksi nivel- ja lihaskipuja, kuumetta ja väsymystä.

Monia vanhempia askarruttaa, voivat lapsia päästää kosteusvaurioiksi tiedettyihin kouluihin ja päiväkoteihin. Valtosen mielestä riski on syytä ottaa todesta.

”Jos vanhemmat huomaavat selvän yhteyden lastensa oireiden pahenemisen ja tiettyssä rakennuksessa oleskelun välillä, on heidän syytä painostaa viranomaisia selvittämään tilanne ennen kuin oireet kroonistuvat.”

Sairastuminen on monen tekijän summa

Toiset sairastuvat samoissa tiloissa, joissa toisille ei tule oireita. Sairastumiseen vaikuttavat muun muassa ikä,

ympäristökijät, hormonaaliset tekijät ja mahdolliset suojaavat mekanismit. Ville Valtonen on tutkinut geenien merkitystä asiaan.

”Kromosomi kuudessa olevan HLA-alueen geenien on todettu vaikuttavan siihen, millainen ihmisen immuunivaste on infektioiden yhteydessä ja millaisia jälkiseurauksia infektioista tulee. HLA-alueen geenit voivat ainakin osaksi selittää, miksi jotkut sairastuvat lyhyen homealtistumisen jälkeen, kun taas toiset kestävät vuosien altistusta vähäisin oirein.”

Geenitutkimukset vaativat melko suuria aineistoja. Tutkimustyötä jatketaan nyt ympäri maailmaa, Suomessa dosentti **Marja-Liisa Lokin** ryhmässä.

mikaaliasetus Reachin vaatiman tiedon tuottamiseen. Satsaus ei kuitenkaan tuo paljon toivoa sisäilmaongelmien ratkaisemiseen.

”Kemikaaliasetuksen kohteena ovat tuotteet ja niiden sisältämät aineet, kun taas sisäilmaongelmissa on kyse monimutkaisesta kemikaalicoocktailista, joka syntyy materiaalien ja ympäristön yhteisvaikutuksista”, Harri Vainio sanoo.

”Niiden ymmärtämiseen Reach ei valitettavasti tuota vastauksia.”

Vitkuttelu koituu kalliiksi yhteiskunnalle

Katja Pulkkinen mukaan poliittisten päättäjien on vaikea ymmärtää ongelman polttavuutta.

”Asia koskee useiden eri ministeriöiden toimialaa, mutta kukaan ei ota vastuuta.”

”Pyysimme hiljattain asunoministeri **Krista Kiurulta** tapaamista, mutta sitä ei järjestynyt. Hän on aiemmin vastannut kyselyihimme hätämajoituksen järjestämisestä ja tilanteen ratkaisemisesta neuvomalla, kuinka kunnalta haetaan vuokra-asuntoa.”

”En tiedä, pitäisikö tälle itkeä vai nau-
raa.”

Pulkkinen kannattaa Turun yliopiston työterveyshuollon professorin **Tuula Putuksen** ehdotusta perustaa sisäilmapoliklinikka, jonne koottaisiin alan pa-

ras asiantuntemus. Sieltä jo sairastuneet voisivat saada tarvitsemansa avun nyt, ja muiden sairastumisia voitaisiin ehkäistä.

”Tulee valtavan kalliiksi antaa ihmisten sairastua. Yhteiskunta menettää paljon verotuloja, kun työhön halukkaille ja siihen koulutetuille ei löydy paikkoja, joissa voisi tehdä työtä.”

Ville Valtosen mukaan pelkästään Suur-Helsingin alueella on sairauslomilla satoja opettajia, jotka eivät pysty tekemään työtään kosteusvaurioisissa kouluissa.

Ongelmien korjaaminen merkitsee isoja kustannuksia kunnille ja vakuutusyhtiöille. ”Lakimiesten voimin käydään viivytystäistelua niin kauan kuin mahdollista”, Valtonen kuvaa.

Katja Pulkkinen sanoo, ettei oikein uskalla unelmoida paluusta normaalielämään.

”Mutta akuutisti haaveilen löytäväni paikan, jossa voisin huo-

letta pestä ja kuivata vaatteitani. On vaikeaa löytää kuivaustilaa, josta ei tartu altisteita vaatteisiin.” □

”Rakennusten kosteusvaurioihin suhtaudutaan leväperäisesti ja korjaukset viivyvät usein kauan”, kritisoi Ville Valtonen.

”Joudun maksamaan sairausloma-ajan palkat takaisin työnantajalle, sillä Kela ei korvaa niitä vedoten siihen, että minulla ei ole varsinaista sairautta ja että oireet ovat epämääräisiä.”